

Latinus, lib. vii De arcanis, cap. 4, et Paulus de Heredia, in tract. De concept. B. Virginis, non longe a fire) a beata Virgine discesserunt, illam, ut futuram Dei Matrem, colere nolentes, sicut Deus præceperat illis? Quare item Judæi a Deo reprobat, tot mala et calamitates, ut videmus, patuntur; nisi quia (ut lib. ix, cap. 10, probat idem Galatinus) a B. Virgine recesserunt, illi, ut Messie matri, famulari rementes? Hinc sanctus Anselmus, cum Maria loquens: *Omnis, inquit, a te aversus necesse est ut intereat*. Sicut enim pietas, et conversio in Virgine signum est æternæ prædestinationis, ita aversio a Virgine, et defectus pietatis in eam, signum est æternæ reprobationis. Ad quod Salomon in persona Virginis loquens dixit (*Proverb. viii*): *Qui in me peccaverit, lædet animam suam; omnes qui me oderunt, diligunt mortem*. Unde S. Bonaventura in Psalterio B. Virginis inquit: *Qui digne coluerit illam (Mariam), justificabitur, qui autem neglexerit illam, morietur in peccatis suis*. Hoc etiam idem Joan. Carthaginæ, hom. 2, de Cultu et **228** devotione erga B. Virgine significare videtur. Ecclesiasticus beatam Virgine cum rosa componit dicens: *Quasi plantatio rosæ in Jericho*. Etenim sicut ad rosam frequenter apes conveniunt, et ejus virtute fruuntur, atri vero scarabei fragrantiam odoris illius ferre non valentes, longe ab ea discedunt; ita prædestinati, velut argumentosæ apes, ad mysticam rosam Mariæ conveniunt, ut mira ejus virtute fruantur, reprobi vero tanquam spurcissimi scarabei eximiam suæ sanctitatis fragrantiam sustinere non potentes ab ea longe se sequestrant. Quis vero referre valeat quot mala, miseras, calamitates secum convehat iste a Maria Deipara atque ab ejus cultu et pietate recessus? B. Petrus Damianus, lib. vi, epist. 32, reddens rationem quare quibusdam monachis, qui a Deipara discesserant, solitas ejus laudes intermitendo, innumerabilia prorsus mala, nullo juvante remedio, acciderent, ait inter alia: *Quia matrem veræ pacis de suo monasterio projecerunt, dignum est ut inquietis calamitatum, tribulationumque procellis atque turbinibus agitentur*. Sic ille. Et quid sumus sine Maria, nisi pisces sine aqua, nautæ sine sidere, corpus sine collo et sine capite? Hinc Mauritius

A de Villa Probata, in Corona B. Virginis, serm. 27, afferens illud Ecclesiastici xxix: *Initium vitæ hominis aqua et panis*; et per aquam beatam Virgine intelligens: *Sicut, 229 inquit, pisces non possunt vivere sine aqua, ita nos male haberemus sine beatissimæ Virginis gratia*. D. Bernardus, homil. 2 super *Missus est*, de Maria sub sideris nomine sermonem habens, merito exclamat: *O quisquis te intelligis in hujus sæculi profluvio magis inter procellas et tempestates fluctuare quam per terram ambulare, ne avertis oculos a fulgore hujus sideris, si non vis obrui procellis*. Et Philippus, abbas Bonæ Spei, lib. ii in Cant., cap. 7 ad illa verba: *Collum tuum sicut monilia*, in hunc modum fatur: *Ipsa (Maria) est, quæ invenitur Christo capiti sic subesse, ut non sit dubium reliquo etiam corpori superesse; et ipsa inter caput et corpus videtur locum medium obtinere, nec ad Sponsum filii sponsi possunt nisi matre mediante pertinere, præsentem ipsa nobis sponso bonum est adhærere, absente vero non possunt membra capiti B cohærere*. Et sane sine Maria quid boni esse potest miseris hominibus?

O amena vitæ rena,
(canebat dulcissime in hymno suo ad beatam Virgine beatus Hermannus, seu Josephus Steinveldensis,

*Languet mea mens egena,
Nil est valens, te non habens,
Perit vadens, male tabens;
Gaude, virga, nunquam arens,
Aret autem tui carens.*

230 Ita ut anonymus auctor, in Corona B. Virginis, quæ nunc exstat in bibliotheca Vaticana, cap. 5, verissime scripserit: *Hæc (Maria) est mulier, quæ ubicunque non est, non est nisi gemitus et egestas (Eccli. xxvi): « Ubi non est mulier, ingemiscit egens; » ubicunque enim non est Maria per gratiam, non potest esse nisi miseria et egestas*. Sic ille. Faxit igitur Deus, ut nunquam a beata Virgine, per ejus cultus oblivionem, ac pietatis intermissionem, vel ad punctum monumentumque discedamus, ne in ea mala ac incommoda incurramus in quæ ab ea discedentes ejusque cultum negligent & incurunt.

LAUS DEO AC VIRGINI DEIPARÆ.

ANNO DOMINI MCCV

PETRUS PICTAVIENSIS

PARISIENSIS ACADEMIÆ CANCELLARIUS

NOTITIA

(Oudin, *Comment. de script. eccles.*, II, 1499)

Petrus Pictaviensis, Petri Lombardi Sententiarum Magistri fidelis discipulus, postea celeberrimus in Academia Parisiensi theologiæ magister, ejusdemque Academiæ cancellarius, claruit vitæ meritis et doctrina ab anno 1160, quam posteris exhibuit variis voluminibus. Distinguitur ab altero ejusdem ætatis, qui S. Petri Cluniacensis abbas discipulus fuit. Scripsit autem iste *Sententias libris quinque* eruditæ, atque ex sanctorum Patrum operibus delibatas, quas postea dente satis maligno arrodere ausus est Gualterus, prior Sancti Victoris Parisiensis, in eo opere quod inscripsit: *Contra quatuor*

Galitie Labyrinthos, Petrum Abælardum, Gilbertum Porretanum, Petrum Lombardum, ipsumque Petrum Pictaviensem. Opus istud vetustis, ipsique auctori coævus exaratum characteribus, Nicolus Camusat Trecentis canonicus, eruditum omnium propriaque fama dignissimus, haud diu ante obitum, transmisit ad dominum Lucam Dacherium, in mutui amoris tesseram, unde transcriptum, procuravit edendum Hugo Mathoud, monachus benedictinus Congregationis Sancti Mauri in Gallia, Parisiis in fol. anno 1655, apud Simeonem Piget, via Jacobæa sub signo Prudentiæ, inscriptum: *Petri Pictaviensis in Academia Parisiensi professoris et cancellarii, Distinctiones seu Libri sententiarum quinque.* Epistola ejusdem ad dominum Guillelmum, Senonensem archiepiscopum, incipit: *In deserto manna colligentes, alius integrum gomor, alius plus, alius minus, pro sua quisque aviditate colligebat,* etc. Distinctionis 1, caput 1, quod *Deus sit et unus. Invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intelligibilia conspiciuntur. Creatura mundi homo dicitur, propter excellentiam quam habet ad creaturas, et convenientiam quam habet cum eis,* etc.

Quo Petrus se subtraheret scholasticorum æmulorum dieteriis, hanc *Summam Theologiæ suæ, Guillelmo, archiepiscopo Senonensi* et postea Remensi nuncupavit, uti Historiam ecclesiasticam eidem Petrus Comestor nuncupaverat, idque an. 1170 vel circum circa. Erat autem eo tempore cancellarius Academia Parisiensis, in qua per triginta et octo annos theol. publicus postea professor existit, ut patet ex elogiis ipsi scriptis a Claudio Hemeræo doctore socioque Sorbonico, in libro *De Academia Parisiensi*, pag. 10, ex Chronico ms. Alberici ad annum 1169: « Parisiis post magistrum Petrum Manducatorem, magister Petrus Pictavinus cathedram habuit theologiam. » Composuit autem has Sententias, *Guillelmo Senonensi archiepiscopo* ante annum 1175 dicatas, cujus sub anni finem a sede Senonensi ad Remensem translatus est. Et Hemeræus citatus pag. 115: « Magister Petrus Pictavinus, qui annos duodequadraginta theologiam Parisiis legit, ut supra retulimus ex Chronico. Ad eum missa est epistola Innocentii III de querela comitissæ Blesensis et capituli Carnotensis, quæ citatur cap. *ex parte*, De verborum significatione, una cum decano Parisiensi, et Joanne abbate Sanctæ Genovefæ, qui fuit successor Stephani Tornacensis. Exstat ejus mentio in quadam littera Mauritii episcopi tradita canonicis Victorinis, pro terminis annuallium recipiendorum ex præbendis Ecclesiæ Parisiensis, sub dato 1196. Cælestinus papa constituit Petrum cum Hugene Clementis decano Parisiensi, pacificatorem ejus litis quæ vertebatur inter monachos S. Eligii in insula Parisiorum, et canonicos Sancti-Victoris, de decimis vini et grani apud Vitriacum: et de instrumentis ea de re exarato, pendet adhuc illæsum sigillum *Pictavini*, cum hac perigrapha: *Sigillum Petri Pictavini, cancellarii Parisiensis.* Asservantur in bibliotheca Sorbonæ, *Sermones ejus et Allegoriae ordinariæ suæ, et tres libros legis Mosaicæ, Exodum, Leviticum et Numeros,* etc. de quibus supra. » Hucusque Hemeræus.

Idem de illo Chronico ms. Alberici ad annum 1205: « Obiit magister Petrus Pictavinus, cancellarius Parisiensis, qui per annos duodequadraginta theologiam legerat Parisiis, etc. Prædictus vero Pictavinus fecit librum De theologicis sententiis ad eundem archiepiscopum Guillelmum, cujus etiam habentur sermones, Distinctiones et Positiellæ: et qui pauperibus consulens clericis, excogitavit arbores Historiarum Veteris Testamenti in pellibus depingere, et de vitis et vitibus similiter disponere. »

Exstat etiam quoddam opus ejus in bibliotheca Victorina, litteræ D. 1, continens in codice optimæ notæ, scilicet, *Distinctiones Psalterii secundum magistrum Petrum Pictaviensem,* quarum prologus incipit: *Facies mihi tentorium in introitu tabernaculi, pretiosis coribus contextum. Tabernaculum, quo Deus in nobis habitat,* etc. Ibidem insignis *Commentarius Petri Pictaviensis* ac primus forsitan qui unquam in *Magistrum Sententiarum* factus sit, aliud opus ab ipsis Sententiis Petri Pictaviensis. Incipit prologus: *Summa divinæ paginæ in considerandis consulit et agendis, id est, in fidei assertionem et morum conformationem,* etc. Cupientes, etc., ut apud Magistrum Sententiarum. *More scribentium præmitit Magister præmium, et hæc est contentiva præmii,* etc. Quamvis Hugo Mathoud, benedictinus monachus, hoc opus unum atque idem cum *Sententiis ejusdem Petri,* quas edidit, asseruerit, dicens: « Quod tantum in paucis variat ille codex ms. Victorinus ab allegato Trecentis edito, hoc excepto quod Victorinus nonnunquam mutilus est, ac in eo delicit epistola præliminaria ad Guillelmum Senonensem archiepiscopum, aut saltem fugit oculos satis immultariæ legentium. » Opus autem *Sententiarum Magistri Petri Pictaviensis,* incipiens in *Deserto manna colligentes,* etc., anonymum etiam ms. est in bibliotheca S. Ebrulphi. ordinis divi Benedicti, littera T. 9. Denique omnia fere vel pleraque opera *Petri Pictavini* exstant mss. in bibliotheca Claravallis, nempe *Sententiæ magistri Petri Pictavini, Distinctiones Petri Pictavini in Psalterium et Allegorie super Vetus et Novum Testamentum,* ut ex accurato illius catalogo anno 1664 confecto, quem apud me habeo, intellexi. *Allegorie Petri Pictavini suæ Tabernaculum Moysis,* mss. Cantabrigiæ in bibliotheca Pembrochiana, cod. 75. Ejusdem *Allegorie super Biblia,* mss. privatim in bibliotheca baronis Lumleii, cod. 231. Porro bibliotheca eadem S. Victoris Parisiensis littera SS. 18, a fol. 85, usque ad 180: *Summa Petri Pictaviensis de mysteriis Incarnationis Christi,* etc., incipiens: *Qui parce seminat, parce et metet: et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus metet vitam æternam. Ideo ut nos in futuro metamus, seminarium verbi Dei propinquimus,* etc. Sed tractatus hic 400 annorum, ob anonymitatem incertus est; nomen auctoris recentiore manu adjectum est. In eadem bibliotheca Sancti Victoris *Sermones magistri Petri Pictaviensis,* mss. littera QQ. 20, codice optimæ notæ, ubi sub initium codicis characterem antiquo, *Sermones per anni circulum cum exceptionibus magistri Petri Pictaviensis.* Tum sub codicis medium, syllabus seu index sermonum ejusmodi, numero LXVIII, post quem sequitur: *In hac medietate libri continentur Sermones quidam per anni circulum, et notulæ excerptæ de Sermonibus magistri Petri Pictaviensis cancellarii Parisiensis, et magistri Stephani præsulis Cantuariensis, et de aliorum tractatibus, quæ omnia circa curam animarum sunt necessaria, sicut inferius patebit.* Deinde sequitur: *Incipiunt Sermones quidam per anni circulum et quædam notulæ excerptæ de Sermonibus magistri Petri Pictaviensis, cancellarii.* Corpora sanctorum in pace sepulta sunt. Si unus sanctorum prævenientiam et laude, et ingenium exercitatum et lingua erudita sufficienter explicare non potest, etc. Ejusdem aliud opus in eodem codice sub finem, litteris rubricatis, bonæ noæ: *Incipiunt Sermones magistri Petri Pictaviensis. Primus est in festivitate omnium Sanctorum. Sancti per fillem vicerant regna, etc. Certo certius est quod sancti omnia regna mundi vicerunt, et præcipue illi duodecim duces,* etc.

Cum vero theologiam per annos triginta octo Petrus docuerit, nulli dubium esse debet, quin senex vixerit. Subscripsit cuidam instrumento seu chartæ Mauritii Parisiensis episcopi anno 1184 hoc modo: *Asiatibus Mauricio Parisiensi episcopo, archidiacono, etc., Petro Pictaviensi.* Scripsit anno 1196, ut cancellarius, quoddam instrumentum domus construendæ Parvo Ponti ad hærentis, quo tempore Hugo Clemens ejusdem Ecclesiæ Parisiensis decanus erat. Senio tamen confectus, obiit anno 1205. De quo Albericus in Chronico ms. citatus antea, et scriptor *Historiæ Universitatis Parisiensis* sæculo XII.

Ceterum ut aliorum ex lapsu sibi caveat Lector, notandum duxerim, fuisse alios duos Petros Pictavinos seu Pictavienses, præter istum Academiæ Parisiensis cancellarium, ab ejus ætate non multum discrepantes. Primus horum discipulus Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis, cujus opusculum quoddam habes in *bibliotheca Cluniacensi* (1). Alter Sancti Victoris ad muros Parisienses, canonicus regularis divi Augustini, cujus opus *De pœnitentia seu confessione* ibidem asservatur. Hoc *Pœnitentiale* ibidem cum expresso nomine auctoris in codice optima notæ, littera H. 13, inscriptum, *Pœnitentialis F. Petri Pictaviensis canonici Sancti-Victoris*. Item littera QQ. 12, cujus hic titulus a me excussus, litteris rubricatis 400 annorum antiquis: *Compilatio præsens materiam habet confessionem, nullum materiæ proficitur auctorem: sed tot habet auctores, quot habet auctoritates*. Incipit autem: *Hunc modum et curam hujusmodi habent quidam confessores*, etc., nec magnæ prolixitatis est. At manu prorsus recenti quæ vix 20 annorum est, sub codicis initium *Petro Pictaviensi canonico Sancti-Victoris*, ex fide alterius ms. codicis antiqui attribuitur, qui fuit olim Alexandri Petavii senatoris Parisiensis, de quo sic loquitur Jacobus Petit in *Theodoro Cantuariensi* tomo I, pag. 341. Qui in ms. codice V. el. D. Alexandri Petavii, vocatur *Petrus de Sancto-Victore*, hoc enim habetur in fine codicis: *Explicit Pœnitentiale magistri Petri de Sancto Victore, emendatum a magistro Jacobo ejusdem Sancti Victoris canonico*. Illic Petro Pictaviensi nostro, qui anno 1205 obiit, posterior ætate existit: quippe qui scripsit post Præpositivum et Joannem Beleth, quos citat, imo post Petrum Cantorem, quem in suo *Pœnitentiali* imitatur, in multis tam verbis quam sententiis et similitudinibus: quod adnotasse sufficiat. Philippus Labbeus erudite agit de duobus istis Petris, qui Pictavienses dicuntur, in *Nova Bibliotheca mss. Librorum Latinorum, Græcorum et Gallicorum, seu specimine lectionum antiquarum Græcarum, Latinarum et Gallicarum*, quam ex mss. potissimum codicibus regiæ Gallicarum bibliothecæ, anno 1653, in-4, Parisiis edendam curavit apud Joannem Henault, parte II, pag. 25, hujus bibliothecæ, his verbis: « Magistri Petri Pictavini, Parisiensis Academiæ cancellarii Glossæ super Sententias M. Petri Lombardi præceptoris sui ex codice Victorino D. 1, in quo ejusdem *Distinctiones in Psalterium*. Illi ferme suppar existit Frater Petrus Pictaviensis, abbatiae Sancti Victoris canonicus, cujus *Pœnitentialis liber* ms. invenitur in eadem instructissima bibliotheca, una cum altero *Pœnitentiali* magistri Petri de Flamesburgo, ejusdem cœnobii canonici. » Hæc loco citato Labbeus. Agit autem *De tribus istis Petris Pictaviensibus*, paucis quidem, sed erudite ac distincte, Carolus Dufrenoy du Cange in *Indice auctorum* quem præmisit *Glossario mediæ et infimæ Latinitatis*, col. 133.

(1) Vide *Patrologiæ* t. CLXXXIX.

PETRI PICTAVIENSIS

ACADEMIÆ OLIM PARISENSIS CANCELLARII

SENTENTIARUM

LIBRI QUINQUE

In lucem primum editi ac notis adornati opera et studio Domni Hugonis MATHOUD, monachi Benedictini congregationis S. Mauri.

(Parisiis, sumptibus Simeonis Piget, via Jacobæ, ad insigne Prudentiæ, 1635, in fol., cum Roberti Pulli, S. R. E. cardinalis et cancellarii, theologorum, ut vocant, scholasticorum antiquissimi, sententiarum libris VIII.)

PRÆFATIO AD LECTOREM

HUJUS OPERIS LECTIONI NECESSARIO PRÆMITTENDA.

Spe frustratus quam in conquirendis aliis Pulli operibus multos conceperam (2), ut debita mole sententiarum illius volumen, prelo proxime supponendum, minime careret, coactus sum in alios ejusdem schematis auctores animum et oculos intendere, aliquem ex illis delecturus Pullo comitem, ne solitarius excurreret. Occurrere duo probatis-

simæ notæ, nec Roberto dispares, cum ætate, tum scribendi caractere: prior, Robertus de Mileduno, in bibliotheca Victorina religiosius asservatus; alter, Petrus Pictaviensis, fidus Magistri Sententiarum discipulus, Parisiensis academiæ cancellarius, et in ea celeberrimus magister, quem vetustis ipsique auctori coævis characteribus exaratum Nicolaus

(2) Vide *Patrologiæ* tom. CLXXXVI